

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Symbolismus a alegorie v prvním canto Dantovy Božské komedie

Vypracovala: Nela Hurtová

Vedoucí: Mgr. Josef Kružík, Ph.D.

Praha, 2024

Prohlašuji,

že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatury byly řádné citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s jejím případným zveřejněním v elektronické nebo tištěné podobě.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Moc děkuji hlavně svému vedoucímu bakalářské práce - Mgr. Josefu Kružíkovi Ph.D., který byl velmi nápomocný, trpělivý a ochotný mi se vším pomoci. Zároveň bych ráda poděkovala všem, kteří při mě v období psaní bakalářské práce stáli.

Obsah

1. Úvod.....	5
1.1. Vymezení tématu a cíl práce.....	5
1.2. Použitá metoda.....	5
1.3. Rozdělení práce.....	5
1.4. Význam tématu a důvod volby.....	6
2. Rešerše.....	7
2.1. Primární literatura.....	7
2.2. Sekundární literatura.....	9
3. Lectura Dantis Inf 1.....	11
4. Alegorie tří šelem a symbolismus v Inf. 1 Božské komedie.....	25
4.1. Šelmy jako symboly hříchu.....	27
4.2. Šelmy jako politické symboly.....	32
4.3. Šelmy jako křesťanské symboly.....	35
4.4. Symbolismus šelem v transkulturní perspektivě.....	38
4.5. Vergil jako symbol.....	39
5. Závěr.....	40
6. Literatura.....	42
Primární literatura.....	42
Sekundární literatura.....	42

1. Úvod

1.1. Vymezení tématu a cíl práce

Tato bakalářská práce má za cíl interpretovat *Inf I Božské komedie*, kterou napsal známý italský autor a básník Dante Alighieri. Za cíl si především kladu sledovat v textu různé formy symbolismu (symbol ztroskotání, chrta apod.) a také se zaměřím na klíčovou alegorii tří šelem (pardál, lev a vlčice).

1.2. Použitá metoda

Zvolenou formou výkladu bude *lectura dantis*, což znamená, že mým cílem bude mnou zvolený zpěv interpretovat prostřednictvím intratextových a intertextových vazeb a odkazů, které mi osvětlila sekundární literatura. Intertextualita je v tomto případě velmi nápomocná, jelikož představuje zjevnou či skrytou významnou vazbu mezi dvěma uměleckými texty.

1.3. Rozdělení práce

Tato práce je členěna na tři části: nejprve se budu věnovat podrobnějšímu výkladu a interpretaci (*lectura dantis*) obsahu prvního zpěvu *Božské komedie*, jelikož si myslím, že je díky tomu člověk schopen lépe porozumět nejen předkládanému symbolismu či alegorii, ale celému dílu. Druhá část bude zaměřená na alegorii tří šelem a nakonec se ponořím do symbolů, které lze v prvním *canto* najít.

Za stěžejní část této bakalářské práce bych označila právě druhou a třetí část. Samotná alegorie tří šelem mi přijde velmi zajímavá, jelikož jsou zde k vidění určité druhy hříchu, které Dante považoval za jemu vlastní. Jsou to hříchy, kterými se on sám provinil. Tyto hříchy ho zavedly do temného lesa a je jedině na něm, zda se dokáže vrátit na správnou cestu, která ho přivede k bohu a spáse,

Symbolismus toho díla také vnímám jako velmi důležitý, určitou roli v tom hraje fakt, že text byl napsán na sklonku středověku, a právě v této době byl člověk na symboly odkázán a díky nim si vykládal svět. Blíže bych se chtěla věnovat symbolu tmavého, hustého lesa, symbolu ztroskotání, chrta a spouště dalším. Řada přijde i na samotného průvodce našeho hrdiny, jelikož pro Danta představuje symbol rozumu či filosofie přirozené vášněmi a nepravostmi nezatemněné.¹

¹ BLOKŠA, Jan. *Výklad Božské komedie Danta Alighieriho*. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 6.

1.4. Význam tématu a důvod volby

Alegorie a symbolismus, který se v Dantově díle objevuje, je v textu rafinovaně ukrytý a zároveň nám přináší určitý vhled, jak do světa, ve kterém autor tohoto legendárního díla žil, tak do jeho osobního života, jelikož toto dílo lze považovat za jeho jakousi autobiografii. Je velmi zajímavé sledovat, co středověký křesťan považoval za závažné či méně závažné přečiny, jak tresty za ně očekával, a je zde i určitá sebereflexe samotných Dantových méně vábných povahových rysů. Další zajímavou věcí je pro mě hledání různých alegorií či symbolů, které v textu jsou, a následně jim dávat určitý kontext a hloubku, což považuji za největší motivaci pro napsání této práce. Podrobnější vhled do díla mi ukázal, jak je celé toto veledílo nadmíru zajímavé, a jen samotný rozbor alegorie tří šelem přináší nespočet různých výkladů, které by člověka mnohdy ani nenapadly. Symboly, které Dante do díla ukryl, přinášejí určité rozuzlení celé jeho i možná naší doby, pokud by člověk chtěl, v textu by si našel něco, co by mohl aplikovat i na dnešní dobu.

Psaní této práce bylo zábavnou tečkou za celým studiem a zjistila jsem, že mě toto téma fascinuje mnohem více než jsem si doposud myslela.

2. Rešerše

2.1. Primární literatura

Ústředním textem, z kterého budu vycházet, je *Božská komedie*. Jedná se o velmi komplexní dílo, považované za největší počín italského básníka Dante Alighieriho. Její vznik se datuje mezi lety 1307-1321. Hlavní postavou je zde samotný autor, který si postupně projde třemi oblastmi posmrtného života (peklo, očistec a ráj), aby se dostal na konec své pouti. Nemałym potvrzením geniality tohoto muže je, že speciálně pro toto dílo vymyslel novou formu veršů - tercínu, kde se jedná o trojici veršovaných strof, každá po deseti nebo jedenácti slabikách.²

Na *Božské komedii* je velmi zajímavé to, že jsou v ní velmi silné křesťanské motivy, ale zároveň se autor dopouští něčeho, co lze vnímat jako určitou drzost - v jeho době nebylo obvyklé, aby díla nebyla vydávaná anonymně a ještě ke všemu zde Dante skrytě podává jakousi svou duchovní autobiografii, což je další netypická věc pro středověkého autora.

Ráda bych zde zmínila větu, kterou Jan Blokša popisuje *Božskou komedii*, jelikož si myslím, že je velmi výstižná: *Ona je epos celého světa představující nám tragédii lidstva pokleslého v Pekle, lidstva kolísajícího mezi dobrem a zlem v Očisti a lidstva vítězného nad zlem v Ráji.*³

Božskou komedie je potřeba nejen číst, ale také pochopit a číst ji i s určitým předporozuměním, jelikož bez něho je toto dílo téměř nesrozumitelné. Bez znalosti doby, ve které Dante žil, se kniha může zdát velmi jednoduchá a její pravá komplexnost nám může snadno uniknout. Život tohoto italského básníka byl spíše procházkou trním než růžovou zahradou. V útlém věku mu zemřel otec, později jeho životní láska a nakonec byl vyhnán z milované Florencie. Těžko říct, jak velká ztráta pro něj byla smrt jeho otce, jelikož jeho rodina je nám záhadou a on sám se nikterak nepodělil o detaily, zato máme velmi obsáhlé informace o lidech, které považoval za svoje vzory a v *Božské komedii* je řádně opěvoval. Jedním z nich je Brunetto Latini, který se ho po smrti Dantova otce ujal a kterého lze považovat za jeho prvního učitele.⁴ Již od útlého mládí byl Dante pilným studentem a překypoval nadáním. Ovládal nejen poezii, ale také hudbu, malířství, filosofii, teologii a ani astronomie mu nebyly

² *Božská komedie* Dante Alighieri - přeložil O. F. Babler. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 2002.

³ BLOKŠA, Jan. *Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1892. S. 2.

⁴ Tamtéž. S. 21.

cizí. Toto jeho nadání se silně projevuje právě v *Božské komedii*. Myslím si, že právě ve studiu a sebevzdělávání našel útěchu a díky tomu překonal spoustu překážek. Hrdinů měl spoustu, ale jeho největší hnací silou byla jeho láska k Beatrice, která mu i v těch nejhorších chvílích přinášela útěchu a dodávala mu sílu. Jan Blokša to ve svém díle vystihl přinejmenším dokonale: *Láska tato, která hned od prvopočátku se stala "pánem jeho", jest vskutku jako druhou duší jeho, ní dýchá každé dílo jeho, ona působí, že básní, k její oslavě pracuje a studuje, aby jedno o ní říct mohl, co o žádné ještě řečeno nebylo.*⁵

Překlad byl velmi obtížným úkolem, protože Danteho báseň obsahuje mnoho složitých metafyzických a theologických myšlenek zasazených v nevídaném symbolickém rámci, a proto nejde pouze o překlad, ale i o určité poznání. Řada překladatelů se snažila toto dílo přeložit do českého jazyka, ale díky již zmíněné náročnosti a komplexnosti se to každému nepodaří. Kromě problému složitosti může být oříškem také italský jazyk (dialekt italštiny, toskáňština), kterým je kniha psaná, ale v cestě stojí i osobitost daného díla, o kterou ji nikdo nechce připravit. Mezi první a nepříliš povedené překlady patří ten od Františka Douchy,⁶ který svůj překlad nedokončil. První zcela dokončený překlad sestavil Jaroslav Vrchlický,⁷ který během několika let nejdříve přeložil Peklo, poté se vrhl na Očistec a nakonec došlo i na Ráj. Jelikož překlad vznikl v 19. století, tak je text velmi zastaralý a pro jeho porozumění musí člověk vynaložit větší úsilí, o to víc je ale tento překlad citlivý na zachování určité osobitosti tohoto díla.⁸ Na pomoc si František Vrchlický pozval Jana Blokšu,⁹ který se jak *Božské komedii*, tak i samotnému Dantovi rozsáhle věnoval, což ke správnosti díla jistě přispělo.

Druhý úspěšný překlad zhotovil Karel Vratný,¹⁰ který ještě také využívá více archaický jazyk, ale oproti dílu Jaroslava Vrchlického zde nenajdeme žádné rýmy, čímž dílo přichází o jednu ze svých důležitějších částí. Na druhou stranu je možné, že díky tomuto rozhodnutí byl autor schopný využívat slova, která se nemusí rýmovat, tudíž mohl vybrat taková slova, která více odpovídala původnímu textu.¹¹

⁵ BLOKŠA, Jan. *Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1892. S. 28.

⁶ *Božská komedie* Dante Alighieri - přeložil O. F. Babler. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 2002.

⁷ ŠPIČKA, Jiří. *Alighieri, Dante: Božská komedie*. iLiteratura. 2010. S.1.

⁸ Tamtéž.

⁹ BLOKŠA, Jan. *Výklad Božské komedie Danta Alighieriho*. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899.

¹⁰ VRATNÝ, Karel. *Božská komedie*. Praha: na náklady překladatele, 1930.

¹¹ ŠPIČKA, Jiří. *Alighieri, Dante: Božská komedie*. iLiteratura. 2010. S.1.

Svým překladem se do historie zapsal také Otakar František Babler a Jan Zahradníček.¹² Díky jejich společné spolupráci vzniklo roku 1952 další úspěšné dílo zabývající se překladem *Božské komedie*. Babler celý text přeložil a poté se zapojil Zahradníček, který text velmi zredukoval a dodal mu to, co v něm chybělo.¹³ Dílo bylo ovlivněno komunistickým režimem, který Jana Zahradníčka pronásledoval, a proto občas u tohoto překladu není ani uveden jako spoluautor.

Pro mou práci je nejdůležitější překlad Vladimíra Mikeše,¹⁴ který si udržuje určitou úctu k originálu, ale zároveň je zde zajímavý styl, který přináší nový pohled na toto klasické dílo. Mikeš se snažil učinit překlad moderní a snadno pochopitelný pro čtenáře. Zároveň se zde objevují i ilustrace, které pomáhají lépe pochopit příběh a převést jej do reálného světa. Je zde možné najít i komentáře od odborných literárních kritiků a historiků, což dílu přidává na autenticitě. Toto vydání je pro českou literaturu velmi zásadní a slibně se přibližuje k italskému originálu. Mikeš tak přináší velmi čtivou a nejpovedenější verzi *Božské komedie*, která krásně objasňuje toto dílo.

2.2. Sekundární literatura

Velmi důležitým prostředkem pro pochopení a napsání této bakalářské práce je sekundární literatura, kterou jsem měla při ruce v hojném množství. Především jsou to komentáře dostupné v anglickém jazyce, v českém existuje pouze jeden. Tím je komentář Jana Blokši,¹⁵ který vyšel roku 1899, a kromě toho jsem měla k dispozici ještě další jeho knihu (*Dantova doba*), kde se věnuje století, ve kterém Dante žil, a popisuje zde různé jevy a aspekty, které jak už samotného autora nebo jeho dílo ovlivnili.¹⁶ Ve svém výkladu vychází z překladu J. Vrchlického a klade zvláštní důraz na Aristotela a sv. Tomáše Akvinského.¹⁷ Práce je napsaná vcelku zastaralým jazykem, takže člověk musí vynaložit určité úsilí k přečtení tohoto díla.

Jak jsem uváděla již výše, k dispozici jsou především anglické komentáře, které osvětlují Dantovo dílo. V mé práci jsem využívala řadu komentářů a začala bych s Johnem S. Carrollem,¹⁸ který napsal velmi detailní dílo provázející čtenáře *Božskou komedií*. Carroll sepsal knihy tři, ale pro mě je

¹² BABLER, Otto František a Jan FRANTIŠEK. *Božská komedie*. Praha: Rudé právo, 1965.

¹³ ŠPIČKA, Jiří. Alighieri, Dante: *Božská komedie*. iLiteratura. 2010. S.1.

¹⁴ MIKEŠ, Vladimír. *Božská komedie / Dante Alighieri*. Praha: Academie, 2009.

¹⁵ BLOKŠA, Jan. *Výklad Božské komedie Danta Alighieriho*. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ ŠPIČKA, Jiří. Alighieri, Dante: *Božská komedie*. iLiteratura. 2010. S.1.

¹⁸ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007.

stěžejní ta, kde se věnuje *Infernu* a jehož podtitul je *Exiles of Eternity*. Rozebírá zde podrobně celou topografii pekla a na začátku se věnuje i samotnému Dantemu. Samotný autor uvádí, že jeho kniha je určena pro širokou veřejnost, která se chce seznámit s italkou poezií, a neslouží tedy primárně akademikům.

Dále zde využívám dílo od Charlese S. Singletona.¹⁹ Jeho práce je spíše odbornější, ale i tak je jeho překlad velmi čtivý a plynulý. V doprovodném svazku jsou shromážděny všechny informace, které čtenář může potřebovat: slovní zásoba, gramatika, identifikace Dantových postav, historické prameny některých událostí atd.²⁰ Nechybí zde ani schéma pekelných kruhů.

Dalšími autory, které si zde беру na pomoc, jsou Ronald L. Martinez a Robert M. Durling.²¹ Jejich rozsáhlé dílo přináší jak překlad tak komentář, a je velmi přesný ve ztvárnění Dantovy neobyčejné vize Pekla s jeho hrůzou, patosem, sardonickým humorem a pronikavými analýzami psychologie hříchu a neduhů, které sužují společnost.²²

Na konec uvádím překlad s komentářem od manželů Hollanderových, který je dle čtenářů, a nejspíš i odborníků, považován za ten nejdokonalejší a nejtrvalejší co se týče tohoto zásadního díla světové literatury. Manželé Hollanderovi vytvořili velmi přesný a čtivý veršovaný překlad *Božské komedie* se zrcadlovým italským textem.²³ Kromě překladu zde můžeme najít i velmi rozsáhlý úvod a komentáře, které čerpají ze staletých vědeckých poznatků i z vlastní desítky let trvající pedagogické a badatelské práce Roberta Hollandera.²⁴

Nakonec je ještě třeba zmínit encyklopedii (*The Dante Encyclopedia*) od nakladatelství Routledge. Největší zásluhu na tomto díle má Richard L. Lansing,²⁵ který je hlavním editorem. Tato kniha představuje systematický úvod do Dantova života a díla, jeho kulturního kontextu a intelektuálního odkazu. Kniha spojuje současné teorie, které se týkají Danta a jeho práce, a jasně je shrnuje. Kniha také přináší podrobné diskuze ohledně *Božské komedie*, ukazuje další důležitá díla tohoto autora a objasňuje spojení mezi Dantem a filozofií, theologií, poezií, psychologií, vědou a hudbou. Kniha je také plná ilustrací, které ukazují, jak Dante vnímal svět.²⁶

¹⁹ SINGLETON, Charles S. *The Divine Comedy*. London: Routledge and Kegan Paul, 1971.

²⁰ *The Divine Comedy, I. Inferno*. Princeton university press, 1990.

²¹ DURLING, Robert M. a Ronald L. MARTINEZ. *The Divine comedy of Dante Alighieri*. Druhé. New York: Oxford, 2003.

²² *The Divine Comedy of Dante Alighieri: Volume 1: Inferno*. New York: Oxford, 2003.

²³ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ LANSING, Richard. *The Dante Encyclopedia*. New York: Routledge, 2010.

²⁶ Tamtéž.

3. Lectura Dantis Inf 1

*V čase, kdy život je vpolou své pouti,
jsem zabloudil, kolem byl hustý les,
já z pravé cesty zabředl v houšť proutí.
Ach, těžko se to říká ještě dnes,
neschůdný, hustý hvozd divoce trčí,
jen vzpomenu a obchází mě děs!*

*Trpko je v něm, že smrt jen už je trpčí.
Ale i za dobro vděčím těm tmám,
a o tom psát chci, ostatní ať mlčí.*

*Jak octl jsem se v lese, nevím sám,
šel jsem jak v snách, jen nejasně jsem tušil,
že mimo pravou cestu klopýtám.²⁷*

Pro co nejlepší interpretaci je potřeba představit děj prvního *canto* *Božské komedie*, které představuje základní text mé práce. Představení je důležité pro lepší uvedení čtenáře do děje a on si tak může udělat lepší obrázek o celé situaci probíhající v prvním zpěvu *Inferna*.

Báseň začíná tím, že se náš hlavní hrdina – Dante, jak se dozvíme ale až později na konci *Purgatoria* - ve věku pětatřiceti let probudí na neznámém místě. Neví, jak se tam dostal, ale určitou vinu přisuzuje ospalosti, jelikož díky ní vůbec nedával pozor, kam jde. Jeho vystrašenost je až taková, že mu po zádech přebíhá mráz.

Na začátek je důležité podotknout, že zde Dante představuje určitou pouť, kterou lze chápat jako jakýsi obraz lidského života. K zamyšlení je i fakt, že se zde náš protagonista objevuje cca v půli svého života. Jan Blokša uvádí, že důvod může být ten, že člověk je v této fázi svého života na vrcholu fyzických i mentálních sil. Dále také zmiňuje důležitou roli numerologie: „*Dle toho klade poetickou cestu svou na r. 1265 + 35 = 1300 a sice jak níže poznáme začátek její ze 24. na 25. března dle počtu obecného. Velevýznamno jest pro mravní obracení, že rok 1300 byl rok jubilejní s velkým nadšením celého světa slavený.*”²⁸ Dante klade velký důraz na křesťanské motivy (ať už přímo či

²⁷ MIKEŠ, Vladimír. *Božská komedie / Dante Alighieri*. Praha: Academie, 2009. S. 7.

²⁸ BLOKŠA, Jan. *Výklad Božské komedie Danta Alighieriho*. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 2.

nepřímo) a text je jimi protkaný. Je to krásně vidět právě při výběru letopočtu 1300, který byl vyhlášen církevním svatým rokem, v němž člověk mohl vykonat pouť do Říma, navštívit baziliku sv. Petra a díky tomu se mu dostalo církevního odpuštění hříchů. Člověk mohl začít s čistým štítem, což dává i alegorický smysl u Danta, jelikož se vydává na cestu, která by ho měla vysvobodit od jeho představ o něm samém. Manželé Hollanderovi, kteří zmiňují teorie poukazující na to, že úvodní verš je ozvěnou biblického textu, kde Izajáš vypráví o slovech Ezechiáše.²⁹ Oba dva se objevují na pokraji smrti, a to v nejlepších letech svého života, ale poté dojde ke změně a je zde silný motiv vykoupení od hříchu, budoucnosti bez hříchu. Je zde celá řada podobností mezi Ezechiášem a Dantem - například oba hledí vzhůru nebo to, že díky smutku a pláči se jim dostane pomoci.³⁰ Dalším důkazem Dantova náboženského přesvědčení může být to, že dobro našel ve tmě - mohl by zde poukazovat na to, že i když nebyl svatý a má na svém kontě hříchy, tak i přes to v hrůznostech našel Boha. Pokud se podíváme na text v anglickém znění objevuje se nám zde velmi zajímavý motiv, kde autor píše : *Midway in the journey of our life I came to myself*³¹ - dochází zde ke spojení jednotného a množného čísla první osoby a díky tomu tlačí čtenáře k tomu, aby pochopil vztah mezi individuální a univerzálním. Tímto rovněž naznačuje, že cesta, která je před ním, se nebude týkat jen jeho, ale v hlubším smyslu nás všech. Dále je potřeba se zamyslet nad tím, že les také symbolizuje lidský život, ovšem v jeho ne úplně hezkém a přívětivém ohledu: je to ta stránka života, která je prostoupena temnotu, v níž člověk propadá hříchu. Temný les je tak označený právě kvůli hříchům nebo v tom lze také vidět určitou realii tehdejšího politického života ve Florencii, ale tématu zlověstného lesa se budu věnovat v této práci níže. Velmi zajímavou věcí, kterou je protkaná celá báseň, je to, že se zde nachází určitá duchovní korespondence mezi tělem a duší, jež vysvětluje některé zdánlivé anomálie.³²

*Když jsem však přišel pod návrší
uzavírající to údolí,
jež úzkostí mi rozmrazilo duši,
tu vzhlédl jsem a spatřil vrcholy,
jež oběžnice oblévala jasem,*

²⁹ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 471.

³⁰ OLDCORN, Anthony. *Lectura Dantis Inferno*. California: University of California press, 1998. S. 27.

³¹ Tamtéž.

³² CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 72.

za nímž jít přímo může kdokoli.

*Polevil trochu strach, běžící s třasem
jezerem mého srdce v úzkostech
po celou noc, již tady probloumal jsem.*

*A jako ten, kdo popadaje dech
vyvázne z moře a ohromen civí
na hrozná voda, v kterých hledal břeh,
tak ještě v běhu můj duch úzkostlivý
se podíval na průsmyk pod horou,
jímž nepronikl dosud nikdo živý.*

*Po chvíli jsem se vydal nahoru
tím pustým svahem, trochu odpočatý,
hledaje nohou pevnou oporu.³³*

Protagonista se postupně rozkouká a povšimne si pahorku, který je ozářený světlem, což pro Danteho značí dobré znamení.³⁴ Díky tomu z něj spadne určitá úzkost a v dohledu je naděje na opuštění tohoto temného hvozdu. Dá se tedy do běhu vstříc svému osudu, ještě jednou se za sebe ohlédl, aby se podíval na ten hrozný les a mohl s klidem v duši vyrazit kupředu. Na konci této části také poznamenává, že se díky tomu cítí být odpočatý.

Světlo, které osvětluje pahorek, lze chápat jako symbol Boha a milosti,³⁵ díky němuž dostane Dante šanci na vykoupení ze svých hříchů. Je možné konstatovat, že Dante by razil zásadu, že život, který je prožit v božské milosti, je spravedlivý a ctnostný. Dante se raduje, jelikož slunce je chápáno jako hvězda, či přesněji planeta, a ten, kdo kráčí v jejím svitu (ve dne), ten vždy trefí k cíli.³⁶ Je plný naděje, jelikož to vypadá tak, že se karta osudu otočila v jeho prospěch a samotný Bůh mu dává požehnání. Carroll přináší ještě další vhled na sluncem osvětlený pahorek, vyhýbá se theologickému výkladu a říká, že v tomto motivu můžeme spatřit cosi filozofického. Je neuspokojivé si to vykládat tak, že se jedná o opak spleteného lesa morálních a politických chyb, že je to kopec

³³ MIKEŠ, Vladimír. Božská komedie / Dante Alighieri. Praha: Academie, 2009. S. 8.

³⁴ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 4.

³⁵ Tamtéž. S. 3.

³⁶ Tamtéž. S. 3.

ctnosti, pravdy a dobré vlády.³⁷ Opírá se zde o pasáž z očištění, kde se ho jeho milovaná Beatrice ptá na horu - ptá se, proč se k ní přiblížil, aby hledal štěstí, když ho tam nelze najít. Tuto rádobu horu z prvního canto lze označit za filosofii - nějakou dobu považoval její sluncem ozářené výšiny za dostačující, aniž by věděl, že ho čeká mnohem vyšší hora, nejvyšší pod nebem, a ještě daleko za ní, přes deset sfér nebeského ráje až k blaženému vidění Trojice.³⁸ Ztotožnění tohoto kopce s filosofií nám může dávat určitý smysl, jelikož Dante se k této disciplíně obrátil v naději, že mu pomůže vyklouznout z temného lesa, a ta mu tak září na jeho nadcházející cestu. Dante se v tomto zpěvu několikrát zmiňuje o strachu, což může naznačovat jeho vnitřní rozpoležení, ale v této části *canto* se uchyluje k přirovnání strachu k jezeru, což pro Boccaccia znázorňovalo v srdci místo, kam proudí naše emoce.³⁹ Hollanderovi jeho přirovnání označují jako dokonale vyvážené a gramaticky správné.

Dante v této pasáži vychází z *Aeneidy*, kdy dojde ke ztroskotání na pobřeží Kartága, Dante zde začíná svou roli protagonisty jako “nový Aeneas”.⁴⁰ Průsmyk, kterým nikdo neprošel živý, musíme chápat ve smyslu duchovním. Nadcházející cesta Dantovi přinese nevídanou zkušenost, při které se na krátkou chvíli oddělí od světa živých. Důležité je také pozastavit se nad pasáží, kde Dante popisuje svůj výstup do svahu (tuto pasáž lze vnímat jak doslovně, tak metaforicky), který není dvakrát milosrdný, a proto musí hledat oporu, kde se dá, což je velmi obtížné. Stejně tomu je tak, když se člověk snaží oprostít od svého hříchu a vyrazí vstříc ctnosti. Ten, kdo se chce dostat na vrchol, musí kráčet od toho nejnižšího po ten nejvyšší.⁴¹ Další křesťanský motiv můžeme najít v tom, že se vždy snaží postoupit kupředu tou nohou, která je výše. V křesťanské tradici nacházíme tento motiv u svatého Augustina.⁴² Styl chůze, který protagonista zvolil, ale lze také chápat tak, že se obrací na pomoc k filosofii a vědě. Pravá noha představuje intelekt a tu podpírá levá noha, která představuje vůli - z tohoto výkladu lze usoudit, že zde dochází k propojení rozumu a víry. Rázně se žene do kopce s vidinou lepších zítřků, které mu má přinést právě filosofie, Bůh nebo kombinace obojího.

A na tom srázu, hned u jeho paty,

³⁷ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 11.

³⁸ Tamtéž. S. 12.

³⁹ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 435.

⁴⁰ Tamtéž. S. 435.

⁴¹ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 3.

⁴² HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 435.

*hle, vstane pardál, vlní se jak had,
vláčný a mrštný, celý kropenatý,
podívám se a on zůstane stát,
a dokonce mi v další cestě brání,
že málem už chci zpátky utíkat.*

*A to se stalo právě za svítání,
stoupalo slunce uprostřed svých hvězd,
jak v den, kdy boží láska kolotání
do krásných věcí rozhodla se vnést.*

*Zdolám tu šelmu, víra ve mně hlesla,
v tom rozbřesku jsem viděl dobrou zvěst,
a bylo jaro, byla sladká vesna.*

*A přesto jsem se zhrozil ještě víc,
když lev se zjevil, šelma stejně děsná.
A zdálo se, že přichází mi vstříc,
zuřivý hladem, vlála nad ním hřívá,
sám vzduch se nad ním chvěl jak plamen svíc.*

*A vlčice, hle, taky je tu, chtivá,
a všeho lačná, přitom vychrtlá,
a co sklíčila lidí odjakživa,
hrůza vidět to dovršení zla,
cítil jsem, jak má naděje se hroutí,
víra, že dojdu na vrch opadla.*

*Byl jsem jak ten, kdo touží zbohatnouti,
a ocitne se v čase samých ztrát
a s pláčem v nitru nad nimi se rmoutí.*

*Ta šelma na mne začla dotírat
a srážela mne zpátky, dolů, k zemi
kde zmlká slunce, byl to dlouhý pád.⁴³*

⁴³ MIKEŠ, Vladimír. Božské komedie / Dante Alighieri. Praha: Academie, 2009. S. 8 - 9.

Zdá se, že má náš protagonista vyhráno, ale vzápětí se mu do cesty postaví pardál a zastoupí mu cestu, což pro Danta znamená, že nemá kam utéct. Pardála popisuje jako obrovského, mrštného a pohybově mu připomíná skoro až hada.⁴⁴ Protagonistu polije studený pot, jelikož se dostal do nesnází, ale věří sám v sebe a chce šelmu porazit. Je si vcelku jistý tím, že to dokáže, ale do cesty se mu postaví další zlověstná šelma — lev. Z této stvůry přímo sálá zuřivost a pýcha. Nakonec se objeví třetí šelma, která je ze všech ta nejstrašnější. Vlčice je sice vychrtlá, ale i přesto je lačná. Dante se cítí velmi vyděšeně a poslední šelma je pro něj poslední kapkou, díky ní přijde i o poslední naději na to, že se mu podaří zdolat jak pahorek, tak tři krvelačné šelmy. Vlčice se k našemu hrdinovu pomalu ale jistě přibližuje a snaží se ho zatlačit zpět do temného lesa, ze kterého se mu konečně povedlo vystoupit.

První ze tří šelem, která Dantovi zkříží cestu, je pardál, který by měl znázorňovat hřích smyslnosti. Druhou šelmou je lev, který znázorňuje pýchu, a třetí šelmou je vlčice, ze všech nejhrůznější, která představuje chamtivost. Často se poukazuje na to, že Dante nejspíše vychází z pasáže proroka Jeremiáše (*Jr* 5, 6),⁴⁵ která právě popisuje tři divoká zvířata a to lva, vlka a pardála. Tyto šelmy se poté vrhnou na obyvatele Jeruzaléma kvůli jejich předsudkům a odpadlictví.⁴⁶ To, co šelmy představují, si ale můžeme vykládat i jinak: mohou být symboly tří nepravostí z obrácení sv. Augustina, mohou symbolizovat určitou politickou situaci ve Florencii, nebo to mohou být právě tři ze sedmi smrtelných hříchů, či to mohou být tři oddíly, do nichž lze rozdělit *Inferno* - nestřídmost, zloba a šílená bestialita. Komplexnějšímu a detailnějšímu popisu významu tří šelem bych se ale ráda věnovala níže, v přímo vyhrazené části této bakalářské práce.

V této části básně nám Dante odhaluje, v jakém ročním období a v jakém dni se na svou pouť vydává. Jan Blokša uvádí, že slunce stálo tehdy ve stejném znamení jako při stvoření světa a dle staré tradice byl svět stvořen na jaře, když tedy bylo slunce v souhvězdí Berana.⁴⁷ Den lze odhadnout na 25. března, kdy se slaví svátek Zvěstování panně Marii.⁴⁸ Možná i díky tomu, že je jaro, které představuje nové začátky, se náš hrdina cítí odhodlaně ohledně poražení pardála.

Ke konci *canto* se Dante v druhém přirovnání obrací od sémantického pole epického a nebezpečného dobrodružství do přízemnější, ale ne o moc méně

⁴⁴ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 435.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 5.

⁴⁸ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 436.

nebezpečnější činnosti obchodního nebo hazardního hráče.⁴⁹ Zobrazuje zde čekání na zprávy, při kterých si náhle čtenář uvědomí, že se stalo něco nenávratně zlého. Na ztroskotání všech nadějí se ale lze podívat i trochu optimističtěji - nemusí v tom být žádný hazardní hráč, ale prostý člověk, který přišel o poslední naději a ví, že nemá nejmenší šanci svého cíle dosáhnout.

*Když jsem však padal, tu on zjevil se mi,
ve chvíli, kdy jsem klesal do hlubin,
a byl po dlouhém mlčení jak němý.*

*V té pustině, kde roste jenom blín,
jsem křikl na něho: „Měj slitování, ať kdokoli jsi, člověk nebo stín!“
„Člověk jsem byl,“ vydechl, - „Mantovani
byli mí rodiče, z lombardských niv.
Narodil jsem se k sklonku panování
Julia Ceasara, on umřel dřív,
než poznal mne, a v Římě za Augusta
v čase falešných bohů jsem byl živ.
A byl jsem básník, uchvátil má ústa
ten, co se vrátil z Tróje, Aeneas,
když lehla hrdá popelem a zpusla.
Proč se však vracíš? Chceš se trápit zas?
Nádherná hora nezdá se ti schůdná?
Zdroj radosti a příčina všech krás?!”*

*„ Jsi Vergilius, pramenitá studna,
z níž rozlévá se řeka v jazyku?“
odpověděl jsem a tvář sklonil rudna.*

*„ Ty naše světlo a cti básníků,
kéž jsem tě, lásko, četl dost a bystře
a hodně vyčet ze tvých veršů.
Ty jsi můj autor, tobě říkám: Mistře,
jen od tebe jsem přejal krásný styl
a za své pocty vděčím jen tvé jiskře.
Kvůli té šelmě jsem se odvrátil,*

⁴⁹ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 436.

*pomoz mi od ní, ty jsi tolik věděl,
ztiš tlukot tepen a chvění mých žil. " 50*

Zdá se, že Dante přišel o všechny možnosti, jak se na pahorek dostat, ale na poslední chvíli se mu zjeví jakási postava. Zprvu si není jistý, o koho se jedná a zda má vůbec co dočinění s člověkem nebo duchem. Nejdříve je ještě víc vystrašený, ale když pomocí série nápověd zjistí, že se jedná o Vergilia, uleví se mu.

Pomocník, který se Dantovi zjeví, je zprvu nakrátko zahalen závojem neznáma, ale již po pár řádcích je možné uhodnout, o koho se jedná. Vypadá to, že chraptí. Toto můžeme vysvětlit tak, že se podíváme na skutečnost, jak moc si ostatní všimli jeho samotného a také jeho děl.⁵¹ To je i něco, co samotného Danta mrzelo. Je ale pozoruhodné, že si Dante chraptění všiml ještě před tím, než osoba promluvila. Důvod je takový, že náš protagonista píše dílo retrospektivně, a proto věděl o chrapotu.

Na pomoc přichází Dantovi samotný Vergilius, který zde symbolizuje rozum a klasickou tradici. Dante tak vyjadřuje svou touhu po moudrosti a poznání, kterou potřebuje k tomu, aby mohl dosáhnout svého cíle. Vergilius se narodil r. 70. př. Kr. v městečku Andes u Mantovy. Ve svém představení uvádí, že žil během panování Ceasara, což ale nedává smysl, jelikož doba vlády neodpovídá životu tohoto básníka (když Julius Ceasar zemřel, bylo Vergiliusovi 29 let a v té době ještě nebyl nijak proslaven), ale je možné, že Dante zde nemá na mysli období Caesarovy vlády, ale za dobu jeho života.

Formulace, kterou Dante volí pro popsání Vergiliova vystoupení, připomíná frázi, která popisuje Venušino zjevení v *Aeneidě*. Venuše se zjeví svému synovi Aeneovi, který chtěl zabít Helenu, aby se tímto způsobem pomstil za zkázu Tróje.⁵² Ze slov Vergilia je patrné, že Aenea opěvuje. Dante ale také naznačuje, že v pádu Tróji hrála roli pýcha. První slova, která v *Božské komedii* Dante vyřkne, jsou právě vůči jeho budoucímu průvodci a prosí ho v nich o slitování. Hollander podotýká, že je to parafráze prvních slov padesátého žalmu, proto je tedy náš protagonista identifikován jako syn církve, a to hned na začátku díla.⁵³ Úcta, která vyplývá ze slov, kterým Dante Vergilia popisuje, je až překypující a pro nás možná i nepochopitelná. Jeho slova cituje téměř jako

⁵⁰ MIKEŠ, Vladimír. *Božská komedie / Dante Alighieri*. Praha: Academie, 2009. S. 9.

⁵¹ BLOKŠA, Jan. *Výklad Božské komedie Danta Alighieriho*. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 6.

⁵² HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 437.

⁵³ Tamtéž. S. 438.

písmo svaté a nazývá ho “slávou latiníků”, mořem veškeré moudrosti.⁵⁴ Přepjaté vzývání ze strany našeho protagonisty je podtrženo tím, že ho v originálu nazývá *poetou*, což je osobně pro Danta velmi významné slovo a nese v sobě právě tu obrovskou úctu. Náklonnost také naznačuje to, že Dante básníkovo jméno napsal v originálu, tak mu tak chtěl tímto dodat důstojnost a tajemnou sílu.⁵⁵ Díky této adoraci si člověk může říkat, proč si vlastně Dante Vergilia zvolil, proč si nevybral například Aristotela. Důvod zřejmě spočívá v tom, že náš hrdina má zvláštní povahu a kvalitu mysli. Libuje si v mnohotvárnosti symbolů a s nimi poté pracuje: Vergilius bezpochyby v Dantově představivosti znamenal víc, byl básníkem, a tedy představitelem lidského intelektu, tvořícího v nejvyšší oblasti myšlení. Žil přesně v době, kdy se pohanství a křesťanství prolínaly.⁵⁶ Také to byl někdo, kdo pro něj symbolizoval Římskou říši, a to v jejím zlatém věku. Vše je podtrženo tím, jak již bylo zmíněno, že Vergilius je symbolem rozumu a klasické tradice, a to v největším slova smyslu. Posledním důvodem je skutečnost, že stojí na přelomu křesťanství a pohanství: považuje ho za pohanského Izaiáše.⁵⁷ Znázorňuje pro Danta dokonalého kandidáta. Ke konci vybraného úseku Dante čtenáři sděluje, že od Vergilia převzal jeho krásný, vznešený styl. Styl, o kterém se zmiňuje, se nazývá “vysoký” nebo “tragický” a Dante ho dosáhl ve svých ódách.⁵⁸ Dantova formulace zde jde ještě dál a činí z Vergilia svůj jediný zdroj a jeho pozdější interakce s jinými básníky ukazuje, že ani jeden z nich se nezajímá o identitu Dantova průvodce.⁵⁹ Je tedy jeho jediným zdrojem a zároveň sám sebe vyobrazuje jako jediného následovníka Vergilia.

*„ Musíš jít jinou cestou, ” odpověděl,
když viděl, že mám oči plné slz,
„ chceš-li se dostat přes ten pustý předěl,
ta šelma, nad níž v tobě křičel hnus,
nedá člověku po své cestě projít,
uštve ho k smrti ve štvanci hrůz.*

⁵⁴ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 91.

⁵⁵ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 438

⁵⁶ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 92.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 438.

⁵⁹ Tamtéž. S. 438.

*Ta umí krutost s ničemností spojit,
jen větší hlad v ní vzbouzí každý hlt,
jen věčně lačnět, jen se neukojit.*

*Páří se s kdekým, a než přijde Chrt,
zobjímá nejednoho živočicha,
až Chrt ji zchystá bolestivou smrt,
není živ z peněz a ze statků břicha,
ctnost, láska, moudrost Chrta živila,
je zrozen v šatech, jež nenosí pýcha.*

*On Itálii zbaví všeho zla,
umřeli pro ni po krvavém křestu
Eurial, Turnus, Nissus, Camilla.*

*On požene ji pak od města k městu
a uvrhne ji zpátky do pekel,
odkud ji závist ukázala cestu.⁶⁰*

Dante se dozví, že se musí vydat jinou cestou, jelikož se přes vlčici nedostane. Mohl by se o zdolání pahorku pokusit, ale nevyvázl by živý. Jediný chrt je předurčený k tomu, aby vlčici přichystal bolestivou smrt, a díky tomu, že ho pohání láska, ctnost a moudrost, tak to dokáže. Díky němu bude Itálie zbavena veškerého zla a vlčice se navrátí tam, kam patří — do pekla.

Vergilius Danta uvádí do rozpaků tím, že se musí vydat jinou cestou a vysvětluje mu, proč ho tato krutá šelma nepustí dál. Je zde zmíněna pouze vlčice, a ne všechny tři šelmy důvod může být takový, že ji považuje za to nejhorší. Dante zde píše, že se vlčice *páří s kdekým*.⁶¹ To si můžeme interpretovat jako zkaženost a korupci v politických či církevních sférách. Vlčice je symbolem Říma, což nás může přivést k tomu, že se zde Dante zaměřuje nejspíše na papežství. Nejpravděpodobnější osoba, s kterou si lze vlčici v tomto kontextu spojit je Bonifác VIII. Byl papežem v letech 1294-1303 a Dante ho na mnoha místech *Božské komedie* kritizuje právě za jeho politické ambice, zejména jeho snahu o centralizaci církve a ovládnutí světské moci, což

⁶⁰ MIKEŠ, Vladimír. *Božská komedie / Dante Alighieri*. Praha: Academie, 2009. S. 9 - 10.

⁶¹ Tamtéž.

bylo v rozporu s duchem křesťanství. Bonifác také zneužíval církevního úřadu, lze ho tedy interpretovat jako symbol korupce a morální zkázy církve této doby.

Vergilius ale také věští, že přijde někdo, kdo se vlčici postaví, někdo, kdo zařídí její skon. Slavný chrt má být mezi Feltry a nebude mít zájem o peníze či půdu, ale jeho největším cílem bude právě ctnost a moudrost. Feltro je město v severovýchodní Itálii a právě zde by se měl narodit udatný hrdina, který Itálii zachrání od veškerého zla a korupce. V této krajině se oděvy vyráběly z látky zvané felt (plst'), což by naznačovalo, že chrt bude chudého původu nebo bude mnichem.⁶² Z toho důvodu dává velký smysl i popis chrta a jeho pokory. Tuto látku nepoužívali pouze Feltrové, ale i Tatarové. Plst' sloužila k tomu, že do ní zabalili své vůdce a následně je pohřbili.⁶³

Jak uvádí Jan Blokša, výklad je velmi všeobecný a představuje tak jakýsi oříšek, na kterém si kdekdo může vylámat zuby.⁶⁴ Výkladů tedy máme k dispozici celou řadu, jedním ze zachránců může být samotný Ježíš Kristus. Ve středověku existovalo rozšířené očekávání druhého příchodu Krista, na němž se mohl podílet i Dante, a jelikož se věřilo, že Vergilius předpověděl jeho první příchod, bylo by jistě vhodné vložit mu zde do úst proroctví o druhém.⁶⁵ Další možností je, že se jedná o Jindřicha VII., což je ale v rozporu s větou, že jeho národem jsou Feltrové.⁶⁶ Nejvíce komentátorů se ale shoduje, že se nejspíše jedná o Cana Grande della Scala, což byl velmi mladý generál veronského vojska.⁶⁷ Dante Veronu navštívil roku 1304 a našel zde u "pána Verony" útočiště během svého vyhnanství. Označení chrta lze považovat za slovní hříčku, jelikož *can* znamená pes.⁶⁸ Dante v něm mohl vidět určitou naději. Chrtem by mohl být ještě papež Benedikt XI., který začal svou funkci provozovat po Bonifáci VIII. Ve své době v něj řada lidí vkládala velké naděje a opěvovali ho chválou.⁶⁹ Byl velmi učený, mírumilovný, ale bohužel mu nebyl souzeno zde žít po mnoho let a zemřel po několika měsících, co se stal papežem. Narodil se u Feltre a jeho otec byl pastýřem - feltr je ale také plst', z níž měli oděv chudí pastýři, což by mohla naznačovat i Dantova slova, ve kterých naráží na to, že chrt nemá šaty, které by mu přinášely pýchu.⁷⁰ Benedikt byl rovněž dominikánem a ti nosí dvojí

⁶² LANSING, Richard. *The Dante Encyclopedia*. Druhé. London: Routledge, 2010. S.403.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S . 10.

⁶⁵ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 100.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000.S. 439.

⁶⁸ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 98.

⁶⁹ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S . 11.

⁷⁰ Tamtéž.

oděv z vlny a také jako papež měl určité pravomoci, které by mu napomohly k tomu, aby ze země vyhnal lakotu a ostatní zmíněné hříchy. Oba argumenty ohledně identity chrta jsou velmi přesvědčivé a jen samotný Dante by nám musel odkrýt, koho měl skutečně na mysli. Jisté je jen to, že Dante očekával nějakého Mesiáše, a tato naděje je hojně prostoupena celou básní. Sám nevěděl, ani nemohl vědět, kdo to bude, proto je docela možné, že v různých dobách vkládal své naděje do různých osobností; jak do Can Grandeho, tak do císaře a možná také do papeže.⁷¹ Ještě je zde zmínka o Itálii, která je zde míněná jako celek a naznačuje jistý současný nízký politický stav. Ke konci veršů dochází k podivnému prolínání nepřátel (Camilla a Turnus bojovali proti trojským nájezdníkům - Euryalos a Nisus spolu s nimi) a tato podivnost nám pomáhá pochopit, proč podle Danteho byla nutná Aeneova italská válka a také proč byla spravedlivá.⁷² Vše bylo důležité a pomohlo to k založení Říma jako nové Tróje. Závist, kterou Dante zmiňuje na úplném konci vybrané pasáže, představuje “prvotní závist”, kdy smrt vstoupila do nově stvořeného světa, a to právě díky satanově závisti.⁷³

*Radím ti dobře, se mnou abys šel
tím věčným místem, kde padají slzy,
já povedu tě peklem našich těl
a uslyšíš tam skřehotání hrůzy
a věkovité duchy strachem řvát,
ať přijde druhá smrt, a přijde brzy.*

*A leckdo bude v plamenech i rád,
a klidně bude hořet pevně věřc,
že jednou přijde k těm blaženým, snad.*

*K těm jiná duše otevře ti dveře,
hodnější toho, než jakou já mám,
nechám tě s ní, až dojdem k její sféře,
ten císař, který z nebe vládne nám,
mně vstup do svého města nedovolí,
já jako pohan nikdy nesmím tam.*

⁷¹ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007.S. 98.

⁷² HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 476.

⁷³ Tamtéž.

*Kraluje všude, ať staneš kdekoli,
nahore má však město a v něm trůn,
ach, jak je šťasten, koho on si zvolí! "*

*A já: „, Básníku, bodá to jak trn,
pro toho Boha, který cizí byl ti,
pomoz mi prchnout ještě větším zlům
a veď mne třeba po samém dnu bytí
k bráně svatého Petra za poznáním,
i k těm, kdo navždy v úzkostech se řítí. "*

Tu vykročil a já se vydal za ním.⁷⁴

Vergilius se Dantovi nabídne jako jeho průvodce a představuje mu cestu, která stojí před nimi. Musí se vydat přes tři posmrtné říše - peklo, očistec a ráj. Přes první dvě Danteho provede Vergilius, ale v ráji na něj bude čekat jiný průvodce, někdo mnohem pověřenější, jelikož jako pohan nesmí do říše svatých vstoupit. Dante se vším s radostí souhlasí, a tak se společně vydají na dlouhou cestu, která je před nimi.

V posledních verších se nám nabízí rozklíčování celého díla. Vergilius provede Danta peklem a očistcem, protože jako symbol moudrosti a klasické tradice je studnou vědomostí týkajících se trestů, dobra, zla. Jeho vědomosti jsou omezené, takže jeho roli průvodce v ráji převezme Beatrice, která je znalá v křesťanství a božských věcech. To ale ví pouze Vergilius a Dante si je v současné době vědom pouze toho, že ho jeho první průvodce opustí. Vergilius dále sám zmiňuje, že tohoto úkolu ale není hoden, což nejspíše znamená to, že v pozemském životě byl pohanem a nectil Boha a jeho zákony (Boha ale i nazve císařem). Vergilius dokonce sám sebe nazývá rebelem proti Bohu - tato formulace je mu vlastní a odráží jeho současný pocit, že měl určité věci znát, když byl naživu.⁷⁵ Dochází zde tedy k tomu, že Vergilius svou vinu zveličuje. Během jejich cesty uvidí duše v očistci, které s ochotou a spokojeností trpí a kají se.⁷⁶ Ke konci vybrané pasáže Dante zmiňuje bránu Petra, zde myslí mnozí bránu v očistci, kterou anděl pomocí Petrových klíčů otevře, ale to zde zatím

⁷⁴ MIKEŠ, Vladimír. Božská komedie / Dante Alighieri. Praha: Academie, 2009. S. 10 - 11.

⁷⁵ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 442.

⁷⁶ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 12.

nedává smysl, jelikož Dante o ní v této době ještě nic nevěděl.⁷⁷ Spíše se jedná o bránu vedoucí do očištění, jelikož ten jediný nějakou bránu má. Do pekla se dostane každý a nebe bránu nemá.

⁷⁷ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 12.

4. Alegorie tří šelem a symbolismus v Inf. 1 Božské komedie

Existuje řada teorií, které se přou o to, jak správně interpretovat tři šelmy, které se objevují v první canto *Inferna*. Pomocí těchto tří šelem symbolizuje Dante cestu, kterou musí každý člověk podniknout, aby dosáhl spásy. Musí zvítězit nad lvem, odolat pardálovi a nakonec i vlčici.

Co se týče symbolů či alegorie, často se řada autorů uchyluje k tomu, že používají zvířata, která mají skrytý význam odhalit. Tento rys je nemožné přehlédnout a je s lidstvem úzce spjatý už od dob pravěku. Lidé mají tendence přiřazovat různé stereotypy týkající se našich vlastností ke zvířatům. A tak to může být, jelikož fantazie nám v určitém smyslu dává smysl pro realitu.⁷⁸

Většina knih, která se zabývá touto tematikou, se nazývá Bestiáře. Bestiář je kniha, která popisuje kolem třiceti nebo čtyřiceti druhů zvířat či ptáků. Tvorové, kteří jsou v ni zobrazení, mohou být skuteční ale také mýtičtí. V knize se můžeme dočíst, jaké zvyky dané zvíře má, a je v něm popsán i jeho vzhled. V některých případech lze v knize nalézt i kreslenou podobiznu. Pro nás je ale nejdůležitější, že autor zde popisuje morální a náboženské poučení vyplývající z toho, jak se zvíře chová.⁷⁹ Nejstarší a nejpůvodnější bestiář se nazývá *Physiologus* a lze v něm vidět kombinaci řeckého a křesťanského vlivu. Tato kniha nikdy nebyla klasickým dílem, střídají se zde vyprávění od různých autorů, kteří nebyli nijak zpochybňováni, a tak v tomto díle může být řada nesrovnalostí. Bestiáře nejspíše pocházejí z Malé Asie (s největší pravděpodobností i tento legendární bestiář), a tak jsou různá vyobrazená zvířata na západě neznámá, ale v Evropě nejsou tyto knihy ničím neobvyklým, jelikož je lze najít přeložené či napsané v celé řadě různých evropských jazyků. Prvotní záměr nebylo napsat vědecké povídání, ale například jen popsat “domáciho” mazlíčka. Rovněž tak s postupným pozorováním divokých i domestikovaných zvířat autoři začali tvory spojovat s různými folklorními příběhy, a tak se mohlo stát i to, že Julius Ceasar věřil, že existují jednorožci.⁸⁰ Bohužel nejsou tyto knihy dokonalé a hemží se chybami, které nejspíše ve většině případů vycházejí z nevědomosti a důvěřivosti. K velkým zmatkům ale docházelo nejčastěji kvůli špatnému přeložení jmen biblických zvířat nebo z přirozené touhy popsat bájná zvířata, o nichž se píše v Bibli.⁸¹ Bestiáře nám ale bohužel nemohou přinést obecnou příručku pro identifikaci všech zvířat a ptáků,

⁷⁸ COLLINS, Arthur H. Symbolism of animal and birds. New York: McBride, nast & company, 1914. S. 2.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

kteří jsou v našich kostelech vyobrazeni, jelikož fantazie tehdejších umělců hrála velkou roli. S určitou jistotou se ale dá konstatovat, že tam, kde nám zkoumání a srovnání umožní s jistotou určit totožnost zvířete, najdeme v našich bestiářích či v Bibli náboženské, morální poučky, které jsou s určitým tvorem spojeny.⁸²

Kromě alegorie, která využívá k porozumění zvířata, je Dantova *Božská komedie* plná dalších symbolů, které pomáhají vyprávět jeho příběh a předávat myšlenky čtenářům. Zároveň jsou důležitým klíčem k pochopení Dantovy filosofie a představují zde důležitý aspekt, bez kterého by *Božská komedie* nebyla *Božskou komedií*. Symboly jsou klíčovými nositeli hlubších významů, mají schopnost otevírat brány k porozumění a interpretaci komplexních skutečností,⁸³ což nám náš protagonista ve svém dílu dokazuje nespočetněkrát.

Pokud se bavíme o symbolech a symbolismu, vybereme si jeden z dvou protichůdných postojů k těmto jevům. Jeden možný přístup je ten, že člověk je vůči symbolům odtažitý, považuje je za zastaralé, zbytečné a jejich interpretaci opovrhuje. Druhý přístup je opačným extrémem: pro tohoto člověka symboly představují cosi, co je potřebné, dokonce nutné k pochopení celého, především intelektuálního světa. Symboly pro ně představují něco, co dokáže věci nehmatatelné převést do formy, s kterou je člověk schopný se vypořádat. Symboly a metafory přesahují do oblasti běžného jazyka a řečových figur. Pronikají také do obrazů ze světa reklamy, stejně jako do politických sloganů a emblémů, podobenství našich náboženství, ikon a písem cizích a prehistorických kultur, právních zvyklostí a uměleckých děl, poezie a historických osobností - všude tam, kde symbol sděluje cosi, co přesahuje jeho vlastní povrchovou podobu.⁸⁴ Existuje nespočet symbolů, které si každý z nás může interpretovat po svém a dávat mu tak jedinečný náboj, který může dávat smysl jen nám. Význam a síla symbolismu tkví v unikátní schopnosti zprostředkovat abstraktní myšlenky a koncepty, které jsou často neuchopitelné prostřednictvím pouhého slova.⁸⁵ Symboly můžeme nalézt v průřezu několika staletí a v několika různých kulturách, jejichž symbolické tradice jsou mimořádné a mohou být i nejednoznačné, a tak nemůžeme určit pouze jeden význam.

Šelmy jsou často popisovány tak, že pardál je sice krásné zvíře s krásnou kůží, ale je velmi nebezpečný a často symbolizuje pokušení. Popis jeho

⁸² COLLINS, Arthur H. *Symbolism of animal and birds*. New York: McBride, nast & company, 1914. S. 2.

⁸³ CIRLOT, J.E. *Dictionary of symbols*. Druhé. London: Routledge, 1971. S. 5.

⁸⁴ BIEDERMANN, Hans. *Dictionary of symbolism*. New York: FactOnFile, 1992. S. 6.

⁸⁵ Tamtéž.

barvitosti nejspíše vychází z řeckého světa a měl by symbolizovat různorodost atributů jeho osobnosti. Lev poté symbolizuje sílu a moc. Je to silné, statečné zvíře, které se stává symbolem křesťanství a víry.⁸⁶ Můžeme se ptát, proč je lev symbolem křesťanství a víry, je tomu tak, jelikož je jakýmsi zobrazením Ježíše Krista. Lev je předobrazem Kristovy moci a síly a všeho, co v něm bylo královské a majestátní.⁸⁷ Vlčice představuje zlo a zkaženost. Je to zvíře, které potřebuje neustálou pozornost, aby se zabránilo jeho škodlivým účinkům. Symbolizuje všechny lidi, kteří se odvracejí od cesty spásy.⁸⁸ To, co mají šelmy společné, je to, že představují mnoho lidských slabostí a hříchů, které jsou následně překážkami na cestě k duchovnímu pokroku.

Jak jsem již uváděla v předchozí kapitole, řada badatelů vidí v Dantových šelmách určitý biblický zdroj v Jeremiáši (*Jr 5, 4-6*), zde jsou také popisovány tři šelmy. V pasáži z Jeremiáše stojí následující: *Řekl jsem: Jsou to jen nuzáci! Počínají si pošetile, protože neznají Hospodinovu cestu, rády svého Boha.*⁵ *Půjdu tedy k velkým, promluví s nimi, ti přece znají Hospodinovu cestu, rády svého Boha. Avšak ti rovněž rozlomili jho, zpřetrhali pouta.*⁶ *Proto je zadává lev z divočiny, zahubí je stepní vlk. U jejich měst bude číhat levhart a rozsápe každého, kdo z nich vyjde, neboť jejich nevěrností je tolik, tak četná jsou jejich odvrácení.*⁸⁹

4.1. Šelmy jako symboly hříchu

Jedním z možných výkladů (a nejspíš i tím nejvíce rozšířeným) je, že tři šelmy představují určitou alegorii hříchu. Tento výklad je považován za morální. Pardál představuje smilstvo, lev pýchu a nejhorší, ale spíše nejnebezpečnější z těchto tří šelem je vlčice, která ztělesňuje lakotu. Zde se shoduje řada raných komentářů - šelmy představují právě tyto tři ze sedmi smrtelných hříchů.⁹⁰ Žádostivost těla, smyslnost, mění věci a činy v očích člověka a přenáší ho i přes ty nejhorší překážky velmi lehce.⁹¹ Pýcha je vždy hladová po cti a vyznamenání, proto nosí hlavu vzhůru.⁹² Lakota nikdy nemá dost. Nepovstává v celé své síle najednou, nýbrž krok za krokem zatlačuje člověka do lesa hříchu.⁹³ Staré komentáře poukazují na to, že se jedná o tři

⁸⁶ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 5.

⁸⁷ COLLINS, Arthur H. Symbolism of animal and birds [online]. New York: McBride, nast & company, 1914. S. 2.

⁸⁸ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 5.

⁸⁹ Ekumenický překlad.

⁹⁰ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 438.

⁹¹ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 4.

⁹² Tamtéž. S. 5.

⁹³ Tamtéž.

hlavní hříchy, které často napadají člověk ve třech různých obdobích jeho života. Smyslnost vytane člověku na mysl v jeho mládí, pýcha či ctižádostivost člověka ochromí v mužném věku a lakomství ve stáří.⁹⁴ Tento Dantův záměr je spíše nepravděpodobný, pravděpodobnější bude, že měl na mysli pasáž z *I J 2*, 15-17, kde se hovoří o *žádostivost těla a žádostivost očí a pýchu života*. Kontext je pak následující: *Nemilujte svět ani to, co je ve světě. Miluje-li kdo svět, láska Otcova v něm není.*¹⁶ *Neboť všechno, co je ve světě, po čem dychtí člověk a co chtějí jeho oči a na čem si v životě zakládá, není z Otce, ale ze světa.*¹⁷ *A svět pomíjí i jeho chtivost; kdo však činí vůli Boží, zůstává na věky.*⁹⁵ Carroll ve své knize uvádí, že je to velmi zajímavá otázka, nakolik se Dante cítil osobně ohrožen těmito pokušeními.⁹⁶ Přece jenom si tyto hříchy nemohl vybrat “náhodou”, nějaký důvod k tomu musel mít a to, že by se jich sám bál natolik, dává velký smysl a může v textu hrát roli toho, že se jich Dante snaží vyvarovat, co to jen jde. Největší starost mu patrně dělá poslední ze tří šelem - lakota. Je nám známo, že jedno z obvinění, kvůli němuž byl vypovězen z Florencie bylo obvinění ze zpronevěry, přesněji řečeno se jednalo o zpronevěru veřejných prostředků v době jeho působení na magistrátu.⁹⁷ Známy dantovský učenec Scartazzini se našeho protagonistu snažil hájit před obviněním z korupce a předkládá důkazy toho, že v době svého působení nebyl za vodou, bylo tomu spíše naopak, byl vážně zadlužen, což je poté pro člověka v mocenském postavením a ještě v nedostatku peněz velké pokušení. Dante ale podle něj odolal. John Carroll si myslí, že je tento pohled srozumitelný, jen když tuto pasáž budeme považovat za popisnou nebezpečnou situaci, v níž se ocitl on sám.⁹⁸ Je tedy možné, že se tohoto hříchu opravdu dopustil (skoro ho z toho musíme obvinít my sami), ale i přes to, že pocítil pokušení peněz a touhu po zlatě, nikdy nedovolil, aby mu tato touha zamlžila úsudek či zakalila srdce. O Dantově lakomství můžeme mít určité pochybnosti, ale pokud se zaměříme na jeho pýchu, žádné nám na mysl nevystanou. On sám se k ní otevřeně přiznává, ale nemá na mysli určitou vznešenou pýchu, s níž se setkáváme všude v jeho dílech, ale je to vysoké a klidné vědomí vlastní velikosti, které se mu dostalo pomocí vlastních sil.⁹⁹ Tento typ pýchy považoval za opravdovou ctnost. Tento fakt se ale dozvíme až v očištění, kdy Dante stojí na očišcové hoře, kdy mluví

⁹⁴ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 85.

⁹⁵ Ekumenický překlad.

⁹⁶ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 85.

⁹⁷ Tamtéž. S. 86.

⁹⁸ Tamtéž. S. 86.

⁹⁹ Tamtéž. S. 86.

sám o sobě a přitom se dívá na závistivce, kteří mají za trest zašité oči. Dante věděl, že závist není jedním z jeho tíživých hříchů, ale že jím je pýcha, a proto se obával, že jeho pyšná šíje ještě bude muset snést celou řadu věcí, aby se ze spárů tohoto hříchu dokázal vymanit. Zajímavý je také problém, kterým je opředen pardál, jedná se o symbol smyslné rozkoše. Existuje více pasáží, v nichž se zdá, že Dante přinejmenším tento hřích přiznává. Když dosáhne nejvyššího římsu očištěnce, je to s největšími obtížemi Vergilius a anděl, kteří ho přesvědčují, aby vstoupil do ohně, který spaluje vášně, a z jeho výkřiku bolesti je vidět intenzita, která je zřejmým znamením osobní bolesti plynoucí ze zkušenosti.¹⁰⁰ Mnohem více zajímavý, ale podobný jev můžeme vidět v *Inf 16*, kdy se Dante objeví v bezprostřední blízkosti obrovské propasti, která obklopuje osmý kruh pekla. Jsou zde umístěni podvodníci. Propast je velmi hluboká, a tak není možné se na její dno dostat bez pomoci jejího strážce Geryona. Ten jej musí snést dolů, přivolají ho pomocí šňůry, kterou má Dante kolem pasu. Původně jí chtěl použít k tomu, aby si podmanil pardála. Díky zmínce šňůry kolem Dantova pasu se v původní tradici věřilo, že Dante vstoupil do řádu františkánů, kteří se nazývali kordeláři. To bylo odvozeno od kordelu, kterým se opasovali.¹⁰¹ Opasek či šňůrka, kterou měl kolem pasu, mu dávala naději, že si dokáže smyslnost podmanit. V obou případech dospěl k přesvědčení, že františkánská šňůra není oprátka, kterou by bylo možné pardála chytit a tak na ji na příkaz Vergiliuse rozvázal a předal mu ji, aby ji hodil do propasti.¹⁰²

To, jak se šelmy Dantovi na pahorku hory zjevují, má své jasně dané pořadí. Jde zde o jejich zlovolnost. Pardál mu sice v cestě bránil, ale Dante v sobě přesto našel naději na jeho porážku. Díky lvu se mu zježily chlupy na šíji, ale až vlčice ho definitivně připravila o veškerou naději na únik.

Jak jsem uváděla na začátku, tento výklad razili především první komentátoři, ale v dnešní době se tento výklad začíná objevovat znovu. Jednomyslné chápání této pasáže by bylo jistě uspokojujivé, ale díky *Inf. 16*. se nám takového privilegia nemůže dostat. Zde se přesvědčivost tohoto argumentu jasně snižuje, jelikož se zde začíná ukazovat další možný výklad této pasáže. Jedná se o to, že tři šelmy mohou reprezentovat tři oddíly, do nichž lze rozdělit *Inferno* - nestřídmost, zloba a šílená bestialita.¹⁰³ Existují jisté neshody ohledně toho, která bestie reprezentuje kterou kategorii hříchu. Je leopard podvod či

¹⁰⁰ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 89.

¹⁰¹ Tamtéž. S.89.

¹⁰² Tamtéž. S. 89.

¹⁰³HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000.S. 438.

zrada? Nebo je to vlčice?¹⁰⁴ Jediná bestie, o které nemáme pochyby je lev, ten zde představuje násilí. Odpověď se nám objevuje právě v *Inf. 16*. Kontext tohoto canto a symboliku šňůry jsem představila v předchozím odstavci. V této pasáži má nevyhnutelně a zcela nezbytně pardál představovat podvod.¹⁰⁵ Pokud je to opravdu tak, lev představuje násilí a vlčice hříchy nestřídmosti. Vlčice v básni není spojována s hříchy nestřídmosti, ale s lakotou.¹⁰⁶ Dante tedy sám sebe představuje tak, že nejpevněji obstojí proti podvodu, hůře se mu už stojí proti násilí a největší problém má s nesvorností. Zdá se, že právě hřích smilstva či lakomství ho trápí ze všeho nejvíce.

V této interpretaci lze lva označit za nestřídmost, která symbolizuje nekontrolovanou touhu a hledání okamžitého uspokojení, což se projevuje v nejrůznějších podobách hříchu.¹⁰⁷ Pardál zde symbolizuje zlobu a nebezpečí, které představuje pro ostatní. Zloba může mít mnoho podob, ale jedno mají všechny společné a to, že jsou namířeny proti druhým a mohou je poškodit.¹⁰⁸ A nakonec vlk symbolizuje šílenou bestialitu, což je projev násilí, hrubosti a agresivity. Tento hřích se projevuje v různých podobách, která se velmi často projevuje ve válkách či zločinech.

Symbol, který se v *Inf. 1* hojně objevuje a je značně spojován s hříchem, je právě temný les a symbol ztroskotání. Oba tyto symboly jsou úzce spjaty s hříchem a mohou nám tak pomoci lépe pochopit celou problematiku tří šelem a hříchu.

Lesem náš protagonista nejspíše míní lidský život. Tmavý les symbolizuje etapu života, ve které se můžeme ocitnout a Dante svým vyprávěním ukazuje určitou cestu, kterou člověk podniká. Je to temné období, kdy člověk sejde ze své životní cesty a propadá hříchu a jeho život začíná pomalu ale jistě ovládat temnota. Dantovo bloudění nejspíše symbolizuje sestup z cesty směřující k Bohu.¹⁰⁹ Dante si dle všeho myslí, že je celé lidstvo zkažené, a myslí si to i sám o sobě. Les je označen jako temný právě proto, že svádí k hříchům, ke kterým se uchýlil i sám Dante po smrti Beatrice. Les je tmavý, pustý není v něm světlo Boží milosti, nelze v něm najít správnou cestu.¹¹⁰ Hříšnost není pro člověka dobrá, jelikož díky ní nemyslí jasně. Dá se ale říci, že člověk většinou nevede hříšný život schválně, nýbrž, jak i uvádí náš

¹⁰⁴ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000. S. 438.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 85.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ BLOKŠA, Jan. *Výklad Božské komedie Danta Alighieriho*. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 2.

¹¹⁰ Tamtéž.

protagonista ve verších, ocitne se uprostřed tohoto života a ani sám neví, jak se tam dostal. Dante se tady tedy dotýká i morálního hlediska, dochází zde k určitému kontrastu mezi tím, co morální je a co není. Objevuje se zde určité vychýlení v morálce. Temný les v sobě ale skrývá ještě další symbol, a to životní situaci, která panovala v tehdejší Florencii, přesněji řečeno politický a náboženský život. Politická rivalita mezi ghibelliny a guelfy byla velmi vypjatá a zasahovala do života všech Florent'anů. Tyto dvě skupiny mezi sebou aktivně bojovali o moc a o území. Obě strany zastupovaly jinou křesťanskou frakci a jejich největší konflikty se odehrávaly právě v době, kdy Dante přišel na svět. Sám se dokonce do dění celkem aktivně zapojil, a tak dává smysl, že tato situace jeho život i myšlení ovlivnila natolik, že si přišel jako v temném lese, ze kterého není úniku. Tato paralela výkladu dává smysl i z toho důvodu, že Dante nebyl velkým fanouškem tehdejší vlády a papeže, jelikož zanedbávali své povinnosti a přivedli Itálii do zdevastovaného stavu. Třetí možný výklad se týká Danteho a filozofie. Nejde zde jen o studium filozofie, ale o něco víc, což nás dostává do jistých potíží.¹¹¹ Nejspíše se jedná o školu filozofie, kterou si Dante zvolil a díky které našel útěchu ze ztráty Beatrice. Nejen že našel lék pro svou duši, ale rozhodl se, že rčení autorů, věda a knihy jsou součástí filozofie a právě ta je vrcholnou věcí všech.¹¹² Filozofii si později personifikuje jako dámu, která je dle něho vznešená, milá a pravdivá. Vnímá jí nejspíš tak, protože v jeho nejtěžších chvílích mu nabídla něco, co mu zhojilo srdce a zaměstnalo ho to natolik, že si našel nový smysl svého života. V průběhu let se ale Dante nejspíše začal cítit provinile, že opustil teologii a vzdálil se jí více než chtěl. Myslím, že by se dal jeho obrat k filozofii symbolizovat i jako výstup na původně slunný pahorek, jelikož ho právě filozofie zachránila v jeho nejhorším období života.

V *Inf. I Božské komedie* lze nalézt určitý symbolismus ztroskotání. Při slovu ztroskotání se nám může vybavit loď, na níž jsou námořníci, kteří svou cestu nedokončí. V Dantově díle máme ale hlubší kontext. Ztroskotání zde symbolizuje stav lidské duše, která je obklopována hříchy a nedaří se jí z jejich sevření vymanit. Jsou uvězněni v temnotě a toto ztroskotání symbolizuje určitou lidskou slabost.¹¹³ Je zde určité podobenství se symbolem temného lesa. Další možnou dějovou linkou tohoto symbolu jsou dvě paradigmata, která úzce souvisí se ztroskotáním. První se zde nabízí ztroskotání apoštola Pavla. V 27. kapitole Skutků apoštolských dojde ke ztroskotání lodi, na které se nachází

¹¹¹ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 77.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ BIEDERMANN, Hans. *Dictionary of symbolism*. New York: FactOnFile, 1992. S. 317.

apoštol Pavel putující do Říma. Jeho cesta se ale bohužel nezdaří, a tak se ocitne na Maltě. Apoštol Pavel se za svůj život setkal s mnoha překážkami, které byly odrazem jeho putování. Cesta do Říma byla velmi vytoužená, ale přinesla s sebou řadu nebezpečí. Na této cestě nebyl ale Pavel sám, cestovali s ním vězni, což by mohlo úzce souviset s *Božskou komedií* tak, že ztroskotání opět zobrazuje spojení lidského osudu s hříchem, kdy je člověk doslova otrokem hříšného života. Druhá možná interpretace se objevuje ve Vergiliově *Aeneis*. Aeneas je hlavním hrdinou tohoto velkolepého eposu, který je spojený s pádem Tróje. K této nemilé události dojde pomocí řady tragických nehod, které si můžeme vyložit jako ztroskotání moci a bezmocnosti před osudem. Lidský život je zde jakoby uvězněn v temnotě hříšnosti a je až nemožné uniknout nástrahám, které s sebou tento způsob života přináší. Ztroskotání je tedy jakýmsi symbolem lidské slabosti a zranitelnosti.

4.2. Šelmy jako politické symboly

Další možnou výkladovou linií je ta politická. Ve Florencii působili dvě frakce, a to guelfové a ghibellini. Tato dvě mocenská uskupení italských šlechtických rodů a měst mezi sebou bojovala o ovládnutí území na severu Itálie.¹¹⁴ Počátek rozbrojů mezi těmito dvěma stranami lze najít ve vraždě Buondelmontiho. Tento mladík byl šlechticem ve Florencii a jeho život skončil velmi tragicky. Chtíc či nechtíc se přimotal do intrik vyšší třídy. Přislíbil šlechtické panně z rodiny Amidei sňatek, ale svůj slib nedodržel.¹¹⁵ Nakonec byl přesvědčen, aby si vzal zcela jinou dívku, a proto byl pak na své vlastní svatbě zavražděn (ubodán k smrti), což byla pomsta rodiny Amidei. Tato vražda zažehla politické rozpory uvnitř florentské vládnoucí třídy.¹¹⁶

Velkou roli v tomto konfliktu ale hrál i nově obnovený spor mezi německým císařem a italským papežem. Ghibellini se přidali na stranu císařskou a guelfové na stranu papežskou. Ghibellini měli největší převahu s podporou Manfreda, ale s jeho pádem přišel i ten jejich.¹¹⁷ Manfred byl nelegitimním synem vládce Fredericka II a Bianci Lancii de Monferatto, narodil se roku 1232.¹¹⁸ V roce 1258 se pokusil o to být korunován sicilský králem, ale

¹¹⁴BLOKŠA, Jan. *Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1892. S. 12

¹¹⁵ LANSING, Richard. *The Dante Encyclopedia*. Druhé. London: Routledge, 2010. S. 159.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷BLOKŠA, Jan. *Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1892. S. 12

¹¹⁸ LANSING, Richard. *The Dante Encyclopedia*. Druhé. London: Routledge, 2010. S. 618.

jeho korunovaci doprovázela řada skandálů, jako zvěsti o zavraždění vlastního otce, bratra i jeho syna. Papežství tomuto muži ale vůbec nedůvěřovalo, a proto mu koruna nebyla svěřena. Byl dokonce dvakrát exkomunikován a opory našel právě v Ghinellinech.¹¹⁹ V roce 1266 byl zabit novým nástupce sicilského trůnu. Ač byl Manfred zkaženým mužem, byl i vzdělaný - jazyky, básně ani hudba mu nebyly cizí.

Největší konflikt mezi těmito skupinami nastal těsně před narozením Danteho a rok po jeho narození. I samotný Dante se několikrát zúčastnil šarvátek ve městě.¹²⁰ V posledních letech třináctého století se spor uklidnil. Pro tuto dobu byly normou náhlé změny zákonů a zvyků. Na Botticelliho kresbě v ilustraci tohoto canto jsou skvrny pardála v podobě květin, ale není jisté, zda jimi myslel florentské lilie nebo květy jara, sladkého období, o kterém Dante také mluví.¹²¹ Ale z politického hlediska Dante naráží na to, že právě florentské frakce zatarasily cestu ke smíru ve Florencii, a tím pádem také zatarasili cestu k politické obnově Itálie, kterou v básni symbolizuje sluncem ozářený pahorek. Lev v této politické alegorii představuje francouzský královský rod.¹²² Dante nebyl velkým fanouškem zásahů, které Karel z Valois podnikal do florentské politiky. V očistci tohoto prince dokonce přirovnal k Jidášovi a jeho chování mu nebylo ani trošku sympatické. V mnoha dalších pasážích *Božské komedie* Dante ukazuje, že intervence Francie pro Itálii neznamenal nic jiného než prokletí.¹²³ Může se zdát, že Dante Karla neměl v moc velké oblibě, ale jeho bratr Filip Veliký představoval pro Danta mnohem větší trn v patě. Nazývá ho “novým Pilátem” a odsuzuje ho za urážku, které se dopustil na Bonifáci VIII.¹²⁴ Třetí šelma je velmi často ztotožňována s papežstvím. Tato šelma je také často spojována s lakomstvím, které Dante často přisuzuje právě církvi. Chamtivost Dante vidí jako zlo, které je prostoupeno celým světem, ale je přesvědčen, že církev je tomuto hříchu mnohem více otevřená. V *Božské komedii* to dává silně najevo, jelikož se často v pekelných kruzích objevují právě církevní představitelé. V očích Danta je církev takto chápána nejspíše z toho důvodu, že byla prostředníkem při spoustě politických spojení, prostřednictvím kterých se Řím snažil posílit svou moc a zvětšit tak i své bohatství. Tento pohled přináší další velmi zajímavou perspektivu, ale je obtížné ho sladit s detaily v textu,

¹¹⁹ LANSING, Richard. *The Dante Encyclopedia*. Druhé. London: Routledge, 2010. S. 618.

¹²⁰ BLOKŠA, Jan. *Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1892. S.32.

¹²¹ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 83.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

keré spíše poukazují na morální než politický pohled na situaci hlavního hrdiny.¹²⁵

*Teprve chrt, jak přijde, zahubí zlo a povznese Itálii a z měst ji zapudí do pekla.*¹²⁶ Touto větou je velmi často charakterizován hrdina, který se v *Inf. I* objevuje a představuje důstojného protivníka pro vlčici. Nikdo jiný není hoden toho, aby ji porazil. Nabízí se tedy otázka, koho si pod tímto zvířetem můžeme představit? Chrt je charakterizován jako ten, kdo bude mezi Feltry, nebude dychtit po penězích, ale po ctnosti a moudrosti.¹²⁷ Tento popis nám ale zatím nepomáhá k odhalení chrta, jelikož je až moc všeobecný. Tudíž teorií ohledně spasitele Itálie je mnoha, mnozí tvrdí, že se jedná o Krista, který přijde k poslednímu soudu, další výklad chrta ztotožňuje s Jindřichem VII a další výklad za chrta považuje Ugoccione della Fagiuola. Ugoccione byl proslulým vůdce ghiblinů, který je dovedl k řadě vítězství. Svého největšího vojenského vítězství dosáhl v roce 1315 v bitvě u Montecatini, kde doslova rozdrtil guelfská vojska.¹²⁸ Je možné, že byl za chrta považován, jelikož byl velkým stoupencem Jindřicha VII., který ho dokonce jmenoval vládcem Pisy a dokonce se dal do služeb k proslulé Can Gerde della Scaly.¹²⁹ Spíše je ale velmi nepravděpodobné, že by Dante považoval právě jeho za chrta, jelikož je dokázáno, že byl velkým tyranem, byl brutální a přímo bažil po moci. Především byl ale lakomý. Nejznámější a i velmi přesnou spojitost nabízí postava Cana Garde della Scaly, kterému bylo v roce 1300 devět let, a tak v něm Dante mohl vidět velkou naději.¹³⁰ Náš protagonista k němu choval velkou úctu, jelikož během svého vyhnanství na jeho dvoře našel útočiště. Can znamená pes a částí jeho panství bylo města Feltro, což odpovídá základní charakteristice. Také byl jmenován císařským vikářem a byl zvolen Ligou Lombradie za vůdce Ghibellinů. Druhý velmi přesný a rozšířený výklad je spojován s papežem Benediktem XI., který přebral funkci po Bonifáci VIII., který, jak už víme, Dantovi sympatický nebyl a měl vůči němu velké výhrady, proto by dávalo smysl, že si jeho nástupce vybral jako spasitele. Již v jeho době byl tento církevní představitel velmi oblíbený a řada lidí do něj vkládala velké naděje.¹³¹ Byl dobromyslný, mírumilovný a učený. Dalším důvodem, proč je tento výklad nejspíše nejpřesnější, je ten, že se narodil ve Feltro.

¹²⁵ HOLLANDER, Robert a Jean HOLLANDER. *The Inferno: Dante*. New York: Anchor Books, 2000.S. 443.

¹²⁶ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 10.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ LANSING, Richard. *The Dante Encyclopedia*. Druhé. London: Routledge, 2010. S. 871.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899.S. 10.

¹³¹ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 83.

4.3. Šelmy jako křesťanské symboly

V neposlední řadě můžeme představit teorie, že šelmy znázorňují tři nepravosti z obrácení sv. Augustina. Svatý Augustin byl biskupem a církevním učitelem v období pozdního římského císařství. Je jedním z nejvýznamnějších raně křesťanských filosofů a theologů. Původně byl svatý Augustin nevěřící, v mládí byl velmi nadaný, ale také hříšný a proslulý svůdce. Jeho příběh se stal pro celou řadu lidí inspirací, a to po celá staletí. Svatý Augustin představuje dokonalý příklad toho, že se člověk musí za život od zla k dobru obrátit několikrát, aby dosáhl obrácení celého člověka. Augustinovo konečné obrácení můžeme rozdělit do pěti dílčích obrácení: obrácení k moudrosti, obrácení k Manicheismu, obrácení k Platónovi, ke křesťanství a nakonec k řeholnímu životu.¹³² Co se týče Augustinova obrácení k moudrosti, lze ho datovat od úmrtí jeho otce, kdy se vzdává svých sexuálních dobrodružství a usazuje se s jednou dívkou. Mnohem silnější vliv na toto obrácení ale měla divadelní představení.¹³³ Dále mu v jeho probuzení pomohly i knihy, především Ciceronův *Hortensius*, který se mu velmi líbil díky svému obsahu. Obrácení k manicheismu bylo bohužel obrácení špatným směrem, ale i tak bylo velmi podnětné a později i velmi zásadní.¹³⁴ V době jeho studií bylo učení íránského Máního v kurzu. Po deseti letech si ale uvědomil, že žije v jakémsi bludu, a tak začal pravdu hledat jinde. Obrátil se tedy k učencům jako byl Aristotelés, Cicero atd. Rozhodne se opustit jak tento kult, tak Afriku. Přesune se do Milána a zde dochází jeho obrácení k Platónovi. Jeho spisy si zamiluje a díky nim poznává nové pojmy a způsoby myšlení, které mu byly doposud cizí. Nejznámějším obrácením je jeho přijetí křesťanství, což představuje vrchol jeho dosavadního hledání pravdy.¹³⁵ Právě odtud nejvíce čerpá Jan Blokša, který zmiňuje toto obrácení jako klíč pro význam tří šelem. V této době se Augustin zaměřuje pouze na Boha a jeho mysl mu nedovolí myslet na cokoli jiného. Nejvíce ho uchvacuje egyptský poustevník Antonín. Poslední obrácení svatého Augustina bylo směrem k řeholnímu životu. Toto rozhodnutí ho pronásledovalo již několik let, ale jelikož byl velmi zapáleným křesťanem, dlouhou dobu ho odkládal. Se stejně smýšlejícími přáteli chtěl založit bratrstvo, jehož hlavním smyslem a posláním by byl společný klidný život někde v ústraní.¹³⁶ Chtěl, aby sdíleli své úspory a

¹³² BLOKŠA, Jan. *Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1892. S 35.

¹³³ Tamtéž. S. 36.

¹³⁴ Tamtéž. S. 37.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž. s. 38.

majetek a vše patřilo všem. Tato myšlenka se mu ale nepodařila naplnit. Následně ale založil mnišské společenství a pro členy sepsal řeholi.

Tři nepravosti, které má Dante nejspíše na mysli, jsou tři žádostivosti, které naplňují svět žádostivostí těla, pýchou života a žádostivostí očí.¹³⁷ Zde vidíme podobnost s prvním výkladem smyslu tří šelem, znamenají zde totožné hříchy. Pro našeho protagonistu jsou to tři překážky v jeho cestě na pahorek značící moudrost. Pardál představuje chlípnost, lev pýchu a vlčice lakotu.¹³⁸

V křesťanské tradici jsou zvířata používána tak, že symbolizují určitou alegorii či symboliku, a skoro vždy se dá jednoznačně určit, zda je zvíře považované za dobré či zlé. Jak jsem již uvedla, nejvíce zobrazovaným zvířetem, se kterým se v křesťanských kresbách můžeme setkat, je právě lev. Toto zvíře lze interpretovat oběma způsoby - v určitých případech je to “špatné” zvíře a v jiných “dobré”, což může být matoucí. Lva nelze díky jeho chocholatému ocasu a majestátní hřívě přehlédnout. Lev je symbolem křesťanství a víry, jelikož je jakýmsi zobrazením Ježíše Krista. K vyobrazení Ježíše Krista je velmi často využíváno jehňátko, které symbolizuje jeho jemnost a poslušnost,¹³⁹ zatímco lev je předobrazem Kristovy moci a síly a všeho, co v něm bylo královské a majestátní.¹⁴⁰ Lev byl považován i za symbol sv. Marka, jelikož ten se zabýval Kristovým zmrtvýchvstáním a jeho kralováním. Lva lze z křesťanského hlediska vyobrazit i jako špatné zvíře, a to pokud je na malbách vykreslený jako poražený nějakým hrdinou, většinou Davidem či Samsonem. Velmi často je těžké identifikovat o jakého hrdinu se jedná, jelikož se člověk musí zaměřit i na ty nejmenší detaily. Může být velmi lehké si poplést lva a pardála, jelikož na celé řadě vyobrazení bývají k nerozpoznání. Pardál je v křesťanském světě tím “dobrým”. Představuje jakýsi symbol Ježíše Krista, a to v tom smyslu, že ho milují všichni tvorové. Je to stvoření, které snědlo různé druhy pochutin, a tak se jeho dech stal přitažlivým pro všechna ostatní zvířata, což symbolizuje sladký vliv Ježíše Krista, který do sebe všechny lidi vtahuje a vysvobozuje je z moci draka.¹⁴¹ Tím pádem má špatný vliv na okolí drak, a ne pardál. V dantovském výkladu by ale větší smysl dávalo to, že symbolizuje právě pokušení, jelikož je velmi těžké odolat jeho “dechu”, pokud je to to jediné po čem člověk touží. Collins ve svém výkladu zdůrazňuje barvitost tohoto zvířete, která by měla znázorňovat různé vlastnosti Boha. V křesťanství je vlčice vždy zobrazena jako to “špatné” zvíře a pojí se k ní řada pověr

¹³⁷ BLOKŠA, Jan. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899.S .4.

¹³⁸ Tamtéž. S. 5.

¹³⁹ COLLINS, Arthur H. Symbolism of animal and birds. New York: McBride, nast & company, 1914 . S.74.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž. S. 90.

(například: pokud ji člověk vidí s otevřenou tlamou, přijde o hlas, a pokud ji vidí se zavřenou tlamou, tak už nikdy nemůže otevřít svá ústa).¹⁴² Všechny pověsti, které jsou s vlčicí spojené, naznačují, že je vychytralá a vypočítavá. Vlk či vlčice často znázorňuje lidi, kteří mají ztuhlou šíji, a z toho důvodu je jednou z charakteristik to, že toto zvíře není schopné otáčet hlavou. Další zajímavostí jsou, že mlád'ata může mít pouze při bouři v květnu či specifický styl lovu.¹⁴³

V kontextu křesťanských symbolů je ještě potřeba zmínit, že Dante svou pouť stanovuje na období jara. Dle staré tradice byl svět stvořen na jaře, když bylo slunce v souhvězdí Berana.¹⁴⁴ Jaro je obecně obdobím obnovy, nového začátku a obrození přírody. Symbolizuje nový život a nové začátky, což bylo i v případě Danta celkem příhodné, jelikož doufal, že po zdolání pahorku ho čeká nový život bez hříchu. Jaro dává naději na překonání smyslnosti, je to období, které má inspirovat a povzbudit, což bylo pro Danteho znovu důležité při jeho stoupaní na osvětlený pahorek. Jaro je v křesťanské symbolice spojeno s Velikonocemi, které oslavují vzkříšení Ježíše Krista. Je to tedy nový začátek, naděje a vítězství nad smrtí a hříchem, což je pro *Božskou komedii* ideální kombinace.

Dle jeho slov i doufal v to, že pokud odolá pokušení v jarním čase, tak o to silnější bude jeho odpor na podzim a v zimě a pak po celý jeho život.¹⁴⁵ Ráno na jaře člověk přináší největší možnou naději na lepší život. Pokud člověk nemůže být "čistý" v tomto ranní období, tak na sto procent nemůže být takový večer.¹⁴⁶ Sice mu byla naděje na zdolání nejprve odepřena, ale následně pochopil, že přesně to je potřeba, aby se člověk vykoupil ze svého hříšného života.

Je potřeba říci, že Dante se svou kritikou vůbec netají a řada křesťanských představitelů mu nebyla po chuti, tudíž se jí nejspíše snažil ve svých textech zakrýt za různé symboly. Nejznámější kritiku vznáší vůči Bonifáci VIII. Jeho názor na tohoto církevního představitele byl formován rozporuplnými událostmi a politickými rozhodnutími, které učinil. K velké neshodě došlo především ve vnímání moci a ambicí. Dante silně kritizoval spojení politických a světských záležitostí, které Bonifác často podnikl. Dále mu vadilo to, že Bonifácovi nebylo cizí do křesťanství vnést nekalé praktiky.

¹⁴² COLLINS, Arthur H. *Symbolism of animal and birds*. New York: McBride, nast & company, 1914. S. 116.

¹⁴³ Tamtéž. S. 114.

¹⁴⁴ BLOKŠA, Jan. *Výklad Božské komedie Danta Alighieriho*. V Hranicích: Prokop Zapletal, 1899. S. 5.

¹⁴⁵ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 90.

¹⁴⁶ Tamtéž.

Snažil se o absolutní ovládnutí světské moci. Dante tohoto představitele nekritizuje pouze v *Inf.* 1, ale na více místech *Božské komedie*.

4.4. Symbolismus šelem v transkulturní perspektivě

Na šelmy můžeme nahlédnout i ze symbolického pohledu. Lev je zvíře symbolizující nadvládu, je důležité v heraldice (především v Evropě, a to již od středověku, právě kvůli symbolu síly a statečnosti), v bájích je často označován jako král zvířat.¹⁴⁷ Astrologicky je lev spojen se sluncem. Symbolicky se ke lvu pojí báje o narození lvícat, která se rodí mrtvá. Lvice z nich nesmí spustit oči a lev je následně po třech dnech svým dechem oživí, což přeneseně charakterizuje zmrtvýchvstání. Toto zvíře vždy stojí na jednom z opačných extrémů. Buď symbolizuje největšího představitele hrdinského chování, který kdy kráčel po zemi, nebo ukazuje d'áblovu přítomnost, pokušení, kterému musí člověk odolat, jinak ho pohltní. Lev má svou roli například i v alchymii, astrologii či psychologii. Pardál je dravé zvíře, které je charakteristické svou divokostí a lstivostí. Z Afriky se dostalo do Říma a nebylo výjimkou, že mytologičtí hrdinové nosili jeho kůži. I symbolicky je pardál paradoxně vyobrazen jako to přátelštější zvíře, které svým vášním hlasem přitahuje zvířata všeho druhu. Jak jsem již uváděla výše, pardál může symbolicky představovat Ježíše Krista, který je milován všemi. Další, co mají společné, je jejich barevnost představující mír, čistotu, ctnost a je zde i magické číslo tři - pardál vždy musí po hostině tři dny spát, aby nabyl svého dechu, což velmi přidalo k asociaci s Kristem.¹⁴⁸ Pardál je vykreslen spíše pozitivně a negativně se jeví spíše jeho sok v podobě draka. Vlk jako dravé zvíře symbolizuje obraz nepřítele ve zvířecí formě.¹⁴⁹ Vlk je jakýmsi předobrazem satana a jeho sil. Jeho dominantou je chamtivost a krutost, umí také využít situace a před člověkem se tvářit nevinně, což mu přinese šanci na útok. Dante a tato obecná symbolika vlka nacházejí společnou řeč, jelikož v obou případech je toto zvíře vnímáno jako to nejhorší, co může pouhého smrtelníka potkat. Vlků se báli dokonce i Spartáné, jelikož symbolizovali neštěstí v bitvě. Vlk mohl být ale i symbolem vítězství a to pro Římany.¹⁵⁰

¹⁴⁷ BIEDERMANN, Hans. Dictionary of symbolism. New York: FactOnFile, 1992. S. 221.

¹⁴⁸ Tamtéž. S. 221.

¹⁴⁹ Tamtéž. S. 398.

¹⁵⁰ Tamtéž. S.398.

4.5. Vergil jako symbol

Nakonec je třeba zmínit velkou osobnost, která Danta doprovázela téměř po celou dobu jeho cesty. Sama nebesa mu seslala básníka Vergilia. I když pocházel z prosté rodiny, dostalo se mu hodného vzdělání, a tak se stal symbolem rozumu a filozofie. Za jeho nejslavnější dílo lze považovat epos *Aeneis*, který se mu povedlo přivést k dokonalosti po jedenácti letech. Dante ke svému průvodci chová velkou úctu, jeho slova cituje téměř jako písmo svaté a nazývá ho “slávou latiníků”, mořem veškeré moudrosti.¹⁵¹ Považuje ho za zástupce Říše Římské v době největší slávy. Skrze celé vystupování Vergilia v *Božské komedii* je jasné, že se mu Dante snažil vzdát zasloužený holt a chce ho vykreslit velmi důstojně. Nabízí se zamyšlení, proč si Dante Vergilia vybral, jaké kvality jeho osobnosti ho přesvědčili o tom, že on je ten pravý. Nejspíše je to tím, že i náš samotný autor má zvláštní povahu, liboval si v různorodosti. Vergilius pro něj nebyl pouze básníkem, ale tvůrcem lidského intelektu v nejvyšší oblasti myšlení. Dále si ho vybral, jelikož je symbolem rozumu a také proto, že stojí mezi křesťanstvím a pohanstvím.

Tento průvodce ale nebyl svatý. Jelikož žil v době na rozhraní mezi křesťanstvím a pohanstvím, není hoden Danteho následovat na jeho pouť rájem. Není hoden z toho důvodu, že ve svém pozemském životě byl pohanem a nectil dostatečně Boha ani jeho zákony. Sám sebe dokonce nazývá rebelem proti Bohu.

Možnost tolika výkladů jednoho jevu jen dokazuje genialitu Danta Aligheiriho a pouze on sám by nám mohl závoj tajuplnosti poodhrnout a prozradit pravdu. Autor nám nabízí jedinečný literární prostředek, který nás pomalu, ale jistě zavede do intelektuálního labyrintu spojujícího filozofii, teologii a umění. Je až dechberoucí, jak se ze zdánlivě jednoduché myšlenky stávají v Dantově podání ucelenými, propracovanými celky, které se nenápadně napojují na další pavučiny symbolů. Myslím si, že všechny možné výklady v tomto případě dávají smysl a odpovídají době či přesvědčí našeho protagonisty, proto je těžké jeden z nich vyvrátit či podpořit. Všechny uvedené možnosti výkladu jsou samy o sobě velmi poutavé a pokud chceme, najdeme si v nich to, co najít potřebujeme. Dante přináší čtenáři skoro až nekonečnou řadu interpretací, z nichž každá odhaluje další vrstvu.

¹⁵¹ CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S. 91.

5. Závěr

Mnou zvolené canto nejspíše nepatří k těm nejslavnějším částem Dantovy *Božské komedie*, ale skrývá v sobě řadu motivů, které lze interpretovat různými způsoby. Poskytují nám náhled do tehdejší doby a myšlení, což považuji za nesmírně zajímavé a důležité. *Inf 1* přináší velmi tematicky bohatý a význačný zpěv.

Úvod do tohoto velkolepého díla s sebou přináší nesmírně zajímavou alegorii tří šelem. Různorodost a četnost výkladu nám s hlubším porozuměním přináší velmi zajímavé čtení a odkrývá myšlení, politickou situaci či duchovní rozpoložení tehdejších obyvatel Itálie. Nejvíce rozšířený výklad tří šelem je spojen s hříchem a bude tomu nejspíše tak proto, že odpovídá celkovému naladění *Božské komedie*. Pardál je šelmou krásnou, ale svým vzhledem klame a ve skutečnosti je nebezpečný. Symbolizuje totiž tělesné pokušení. Druhou šelmou je lev, který je králem zvířat, symbolem křesťanství, ale pro Danteho symbolizuje pýchu. Nejnebezpečnější ze všech je ale vlčice. Dravá a chamtivá. I když řada komentátorů nabízí spoustu východisek, pravděpodobné je, že Dante vychází z *I J 2*, 15-17.

Celková fascinace hříchy ale přináší velmi zajímavou otázku: Proč se jich Dante natolik bál? Vyčítal si, že se jimi v životě provinil či se tímto dílem snaží ze všeho špatného vykoupit? Proč měl očividně největší strach právě z chamtivosti? Dante měl jistě pro tento výběr své důvody a my jen můžeme hádat, co z toho je pravda. Dále bych ráda zmínila ještě dva výklady, které přispívají k pochopení celého díla, a především k pochopení našeho protagonisty. Nabízí se nám politická rovina výkladu, kdy ve Florencii působily dvě frakce soupeřící o moc. Svými boji ovlivnily životy všech obyvatelů města a znemožnily politickou obnovu Itálie. Všechny tři šelmy přiřazuje k různým politickým činitelům, lev například představuje francouzský královský rod.¹⁵² Největší kříž (co se týče politiky) má Dante ale s papežstvím. To symbolizuje vlčice, která je chamtivá stejně jako tehdejší papeži, a tak přináší zhoubu pro všechny Florentské obyvatele. Poslední, dle mě významnou výkladovou linkou, je právě ta křesťanská, které jsem se již dotkla i ve výkladu politickém. Dante nebyl velký příznivcem církve a dával to velmi silně najevo. Zkaženost a korupce v církevních sférách mu byla proti srsti. Za vlčici je velmi často považován papež Bonifác VIII., jelikož jeho ambice byly zcela odlišné od toho,

¹⁵² CARROLL, John S. *Exiles of Eternity: An Exposition of Dante's Inferno*. Třetí. Londýn: Hodder & stoughton, 2007. S.84.

co symbolizovalo ducha křesťanství. Křesťanská interpretace tří šelem ale také tkví v tom, co pro toto samotné náboženství znamenají. Zvířata jsou v křesťanství zahrnuta ve formě různých maleb či pomocí bestiářů. Lev je symbolem křesťanství, pardál symbolizuje Ježíše Krista v tom smyslu, že je všemi milován a vlčice je pravou rukou d'ábla.

Druhou nesmírně nápomocnou stránkou *Inf. I* jsou symboly, které jsou celým textem hojně prostoupené. Na první pohled můžeme vidět velmi jednoduché věci, ale po krátkém zkoumání se pod jednou věcí objevuje doslova roj různých významů. Symboly dávají našemu bytí smysl, a to především světu, ve kterém žijeme. Tuto skutečnost Dante ve svém textu velmi pěkně ukazuje, jelikož se mu v pár verších povedlo vytvořit hned několik různých rovin významů. Za důležitý symbol považuji právě tmavý les, protože je to skvělý příklad toho, že se pod zdánlivě jednoznačným slovem skrývá celá řada interpretací. Může to být celý lidský život, pouze životní etapa či určitá situace (ať už politická či náboženská), ve které se ocitáme.

Na začátku mé bakalářské práce jsem si stanovila cíl a vymezení. Alegorie tří šelem byla nakonec celkem náročným úkolem, ale zcela jasně mě práce na této části bakalářské práce obohatila o řadu nových zkušeností. Symbolismus mi posloužil jako skvělý nástroj k odhalení skrytých jevů a díky sekundární literatuře jsem byla schopná zformulovat přiměřené popisy zkoumaných prvků.

6. Literatura

Primární literatura

- ALIGHIERI, DANTE. *Božská komedie: Peklo*. Praha: J. Otto, 1897. Přeložil Jaroslav Vrchlický
- ALIGHIERI, DANTE. *Božská komedie: Peklo*. Praha: Československá akciová tiskárna, 1929. Přeložil Karel Vratný
- ALIGHIERI, DANTE. *Božská komedie*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1952. Přeložil O. F. Babler, revidoval J. Zahradníček
- ALIGHIERI, DANTE. *Božská komedie*. Praha: Academia, 2009. Přeložil Vladimír Mikeš, ISBN: 978-80-200-1762-8.

Sekundární literatura

- BIEDERMANN, HANS. *Dictionary of symbolism*. New York: FactOnFile, 1992. ISBN 0-8160-2593-2
- BLOKŠA, JAN. *Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1892.
- BLOKŠA, JAN. *Výklad Božské komedie Danta Alighieriho*. V Hranicích: Prokop Zaplatel, 1899.
- CARROLL, JOHN S. *Exiles of eternity: an exposition of Dante's Inferno*. 3. vyd. London: Hodder and Stoughton, 1911. 510 s.
- CIRLOT, J.E. *Dictionary of symbols*. Druhé. London: Routledge, 1971. ISBN 0-203-13375-7
- COLLINS, ARTHUR H. *Symbolism of animal and birds*. New York: McBride, nast & company, 1914.
- DURLING, R M, MARTINEZ, R L. *The Divine Comedy of Dante Alighieri: Volume 1: Inferno*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 1997. ISBN 9780199879823.
- HOLLANDER, R, HOLLANDER, J. *Inferno*. 1. vyd. New York: Anchor Books, 2002. ISBN 9780385496988.
- LANSING, RICHARD H. *The Dante encyclopedia*. 2. vyd. London: Routledge, 2010. ISBN 0-203-83447-X.
- MANDELBAUM, ALLEN, OLDCORN, ANTHONY, ROSS, CHARLES. *Lectura Dantis Inferno*. Berkeley: University of California Press, 1998. ISBN 9780520920538.

POKORNÝ, MARTIN. Čtení o Dantovi Alighierim : prostory, postavy a slova.
1. vyd. Praha: Institut pro studium literatury, 2016. ISBN
9788087899564.

SINGLETON, CHARLES. Dante Alighieri: The Divine Comedy - Inferno. 2nd.
vyd. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1977. ISBN
0-691-09855-7.